

ILVESVUORI POHJOINEN -ASEMAKAAVA

LUONTOSELVITYKSEN TÄYDENNYS: LEPAKOT

Marko Vauhkonen, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy
27.10.2016

1 JOHDANTO

Nurmijärven kunta laatii asemakaavaa Nurmijärven kirkonkylän itäpuolella sijaitsevalle Ilvesvuori pohjoinen -nimiselle alueelle (kuva 1). Asemakaavan luontoselvitystä (Ramboll Finland Oy 2014) on täydennetty keväällä 2016 liito-oravan ja viitasammakon osalta (Routasuo 2016). Tässä raportissa esitetään täydentävän lepakkoselvityksen toteuttaminen ja tulokset. Nurmijärven kunta tilasi selvityksen Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä, jossa työn on tehnyt biologi, FM Marko Vauhkonen.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

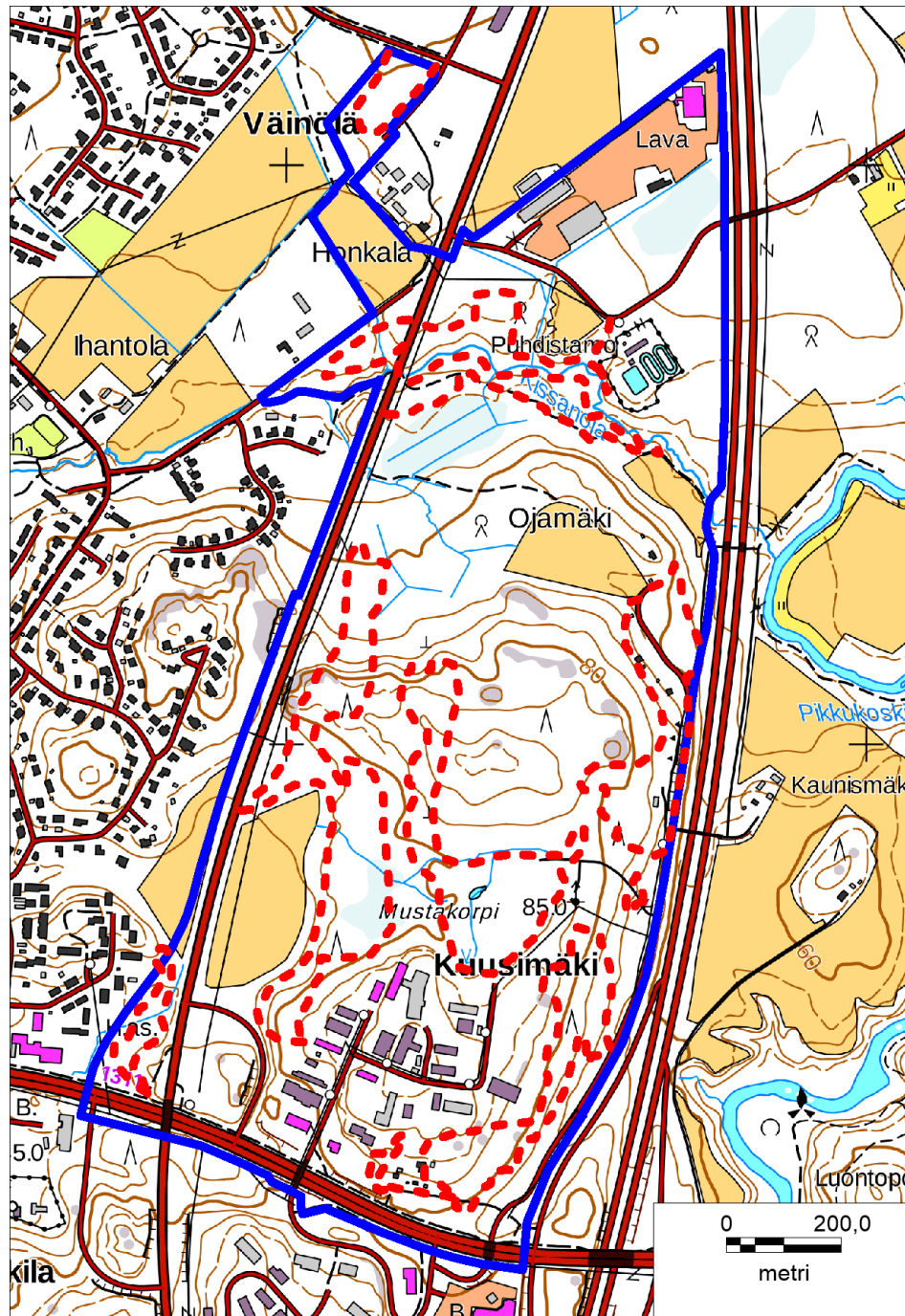
Aiemmat tiedot

Ilvesvuori pohjoinen -alue (kuva 1) sisältyi vuonna 2013 yleiskaavatarkkuudella tehtyyn lepakkoselvitykseen (Karlsson & Hagner-Wahlsten 2013) lukuun ottamatta asemakaavoitettuja alueen osia. Selvityksen aktiivikartoituksessa tehtiin Ilvesvuori pohjoinen -alueelta muutama havainto pohjanlepakosta ja viiksisiippalajista. Lisäksi passiiviseurantalaitteilla tehtiin havaintoja pohjanlepakosta ja siippalajista. Tulosten perusteella rajattiin yksi arvokas lepakkoalue Kuusimäen lakialueelle (Karlsson & Hagner-Wahlsten 2013). Kyseessä on luokan III alue eli muu lepakoiden käyttämä alue (luokitus, ks. SLTY 2012).

Vuoden 2016 selvityksen maastotyöt

Selvityksen tarkoituksena oli tarkentaa ja päivittää Ilvesvuori pohjoinen -alueen lepakkotiedot asemakaavatarkkuudelle. Työssä pyrittiin selvittämään alueen lepakkolajistoa ja eri lajien runsautta, paikallistaa lepakoille tärkeät saalistusalueet sekä niille johtavat mahdolliset kulkureitit. Lisäksi etsittiin valoisana aikana lepakoiden liisääntymis- ja levähdyspaikoiksi sopivia kohteita mm. luonnonkoloista ja linnunpöntöistä. Muutamalla alueella olevalle kiinteistölle jaettiin kyselylomake, joilla pyrittiin saamaan tietoa lepakoita koskevista yleisohavainnoista ja mahdollisista raken-

nuksissa sijaitsevista lepakoiden päiväpiiloista. Rakennusten tarkistaminen ei kuitenkaan sisällynyt tähän työhön.

Kuva 1. Ilvesvuori pohjoinen -selvitysalueen sijainti ja rajaus (sininen viiva). Aktiivikartoituksen kulureitit on merkitty punaisella katkoviivalla. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Saalistusalueiden ja lentoreittien selvitys tehtiin reittikartoitusmenetelmällä. Aktiivikartoituksen kulkureitit (kuva 1) kattoivat mahdollisimman hyvin selvitysalueen metsäiset osat. Reitin ulkopuolelle jätettiin hakkuuaukeat, pellot yms. laajemmat aukeat, jotka eivät ole lepakoille soveltuvaa elinympäristöä.

Lepakot ovat Etelä-Suomen oloissa aktiivisia tavallisesti toukokuusta lokakuuhun. Ne käyttävät mm. ruokailuun eri alueita kesän eri vaiheissa, minkä vuoksi lepakkokartoitus tulee toistaa alku-, keski- ja loppukesällä. Inventointikierrokset Ilvesvuori pohjoinen -alueella tehtiin 13.–14.6., 18.–19.7. ja 12.–13.8.2016. Kartoitusyöt olivat sateettomia, tyyniä tai heikkotuulisia (0–3 m/s) ja lämpimiä (> +10 °C). Kartoitus alkoi noin 30–45 minuuttia auringonlaskun jälkeen. Ennen reittikartoituksen alkamista ja kartoituksen päättymisen jälkeen havainnoitiin mahdollisista piilopaikoista esiin lentäviä tai niihin palaavia lepakoita parin löydetyn luonnonkolon lähellä.

Maastossa liikuttiin rauhallisesti kartoitusreittiä pitkin ja kuunneltiin lepakoita ultraäänidetektorilla (Pettersson 240x), joka muuttaa lepakoiden korkeataajuuksiset kaikuluotausäänet ihmiskorvin kuultaviksi. Selvityksessä käytettiin digitaalista tallenninta, joka tallentaa tarvittaessa lepakoiden äänet muistikortille. Hyviltä vaikuttaneilla saalistusalueilla pysähdyttiin ja havainnoitiin lepakoita tarkemmin. Kartoitusreiteille osui jonkin verran taimikoita ja nuoria kasvatusmetsiä. Nämä lepakoiden kannalta huonolaatuiset elinympäristöt inventoitiin yleispiirteisesti kävelemällä niiden läpi muuta aluetta nopeammin.

Lepakkohavainnot kirjattiin muistiin ja merkittiin kartoille. Lepakoiden käyttämät alueet arvoettiin Suomen Lepakkotieteellisen yhdistyksen (SLTY 2012) ohjeen mukaisesti.

3 TULOKSET

Ilvesvuori pohjoinen -alueen selvityksessä tehtiin kesällä 2016 melko vähän lepakkohavaintoja. Suuri osa alueesta on lepakoiden kannalta sopimattomia tai niille heikosti soveltuvia elinympäristöjä (hakkuualueet, taimikot, hyvin nuoret metsät, pellot ja muut aukeat). Aktiivikartoituksessa tehtyjen lepakkohavaintojen paikat ilmenevät kuvasta 2.

Pohjanlepakko on keskikokoinen lepakkolaji, jolle ominaisia elinympäristöjä ovat erilaiset metsäiset tai puustoiset kulttuurimaisemat myös kaupungeissa. Laji välttelee laajoja puuttomia alueita. Pohjanlepakot saalistavat tyypillisesti yli viiden metrin ja jopa 20 metrin korkeudella maan pinnasta, usein puunlatvojen tasalla. Suomessa pohjanlepakkoa on tavattu pohjoisinta Lappia myöten ja se onkin yleisin ja runsain lepakkolajimme.

Selvityksessä tehtiin kesäkuun käynnillä viisi, heinäkuun käynnillä kuusi ja elokuun käynnillä neljä pohjanlepakkohavaintoa (kuva 2).

Viiksi- ja isoviikisiippaa ei voida varmuudella erottaa toisistaan pelkän maastohavainnon perusteella. Tässä selvityksessä lajiparista käytetään nimitystä viikisiippalaji. Molemmat ovat pienikokoisia, tyypillisesti metsissä tai niiden reunoilla ja pienillä aukioilla saalistavia lajeja. Viikisiippa suosii ilmeisesti isoviikisiippaa enemmän kulttuuriympäristöjen metsiköitä. Loppukesällä viikisiipat siirtyvät usein metsistä saalistamaan avoimemmilla alueilla, kuten rannoilla tai piholla. Isoviikisiippa on edellistä selvemmin metsälaji ja sitä voi tavata jopa mäntykankailla. Suomessa molempia lajeja tavataan maan etelä- ja keskiosissa ja ne ovat melko yleisiä.

Selvityksessä tehtiin kesäkuun käynnillä neljä, heinäkuun käynnillä kolme ja elokuun käynnillä kolme havaintoa viikisiippalajista (kuva 2).

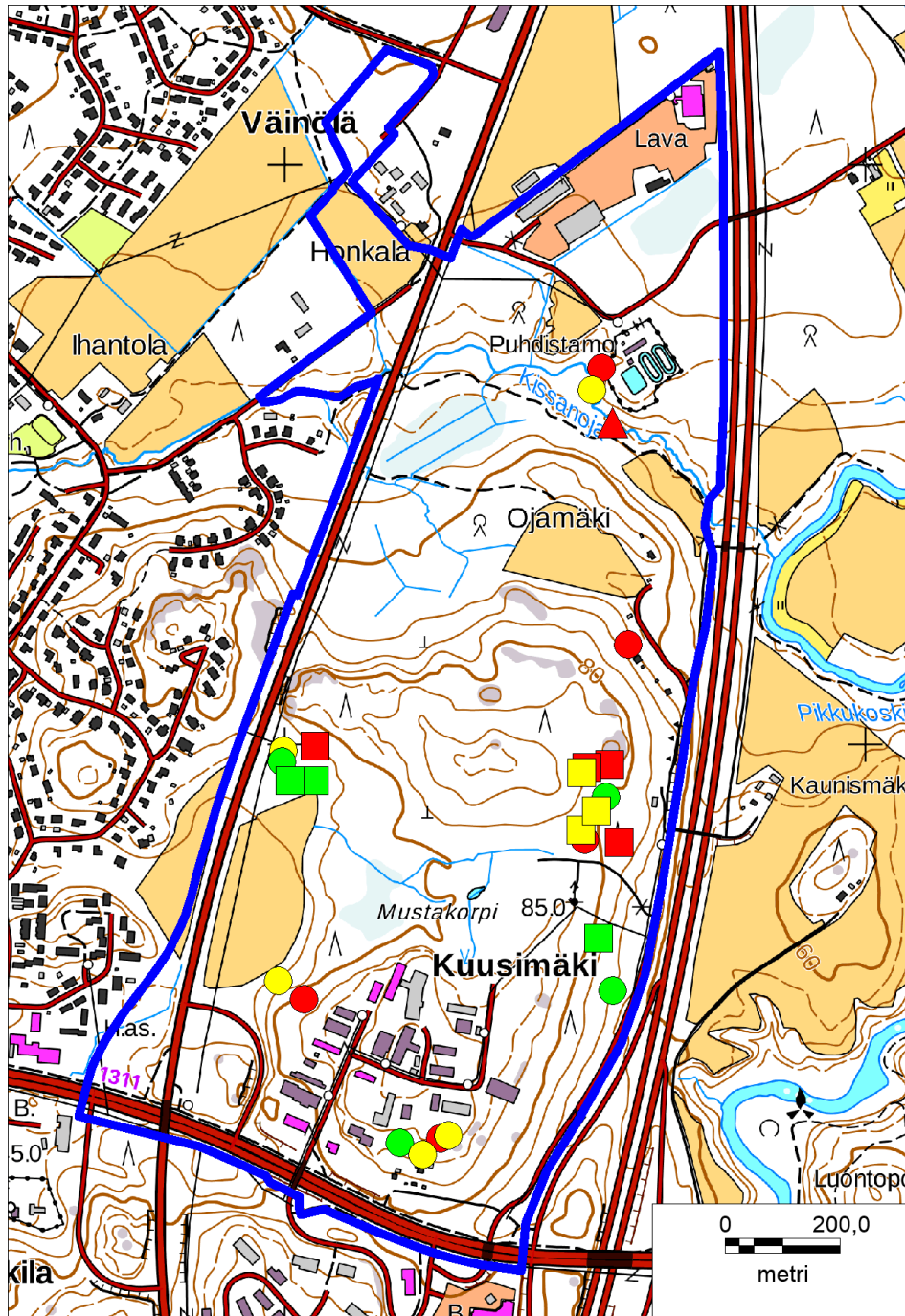
Lisäksi kesäkuun maastokäynnillä tehtiin yksi näköhavainto lajilleen määrittämättömästä siipasta. Siippalajin havaintopaikka ilmenee kuvasta 2.

Selvityksessä ei todettu lepakoiden pesäpaikkoja tai päiväpiiloja eikä tällaisista saatu tietoja myöskään tehdyllä kyselyllä. On mahdollista, että lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikkoja sijaitsee selvitysalueella tai sen läheisyydessä olevissa rakennuksissa. On myös mahdollista, että alueella on sellaisia luonnonkoloja tai muita sopivia päiväpiiloja, joita ei tässä selvityksessä havaittu.

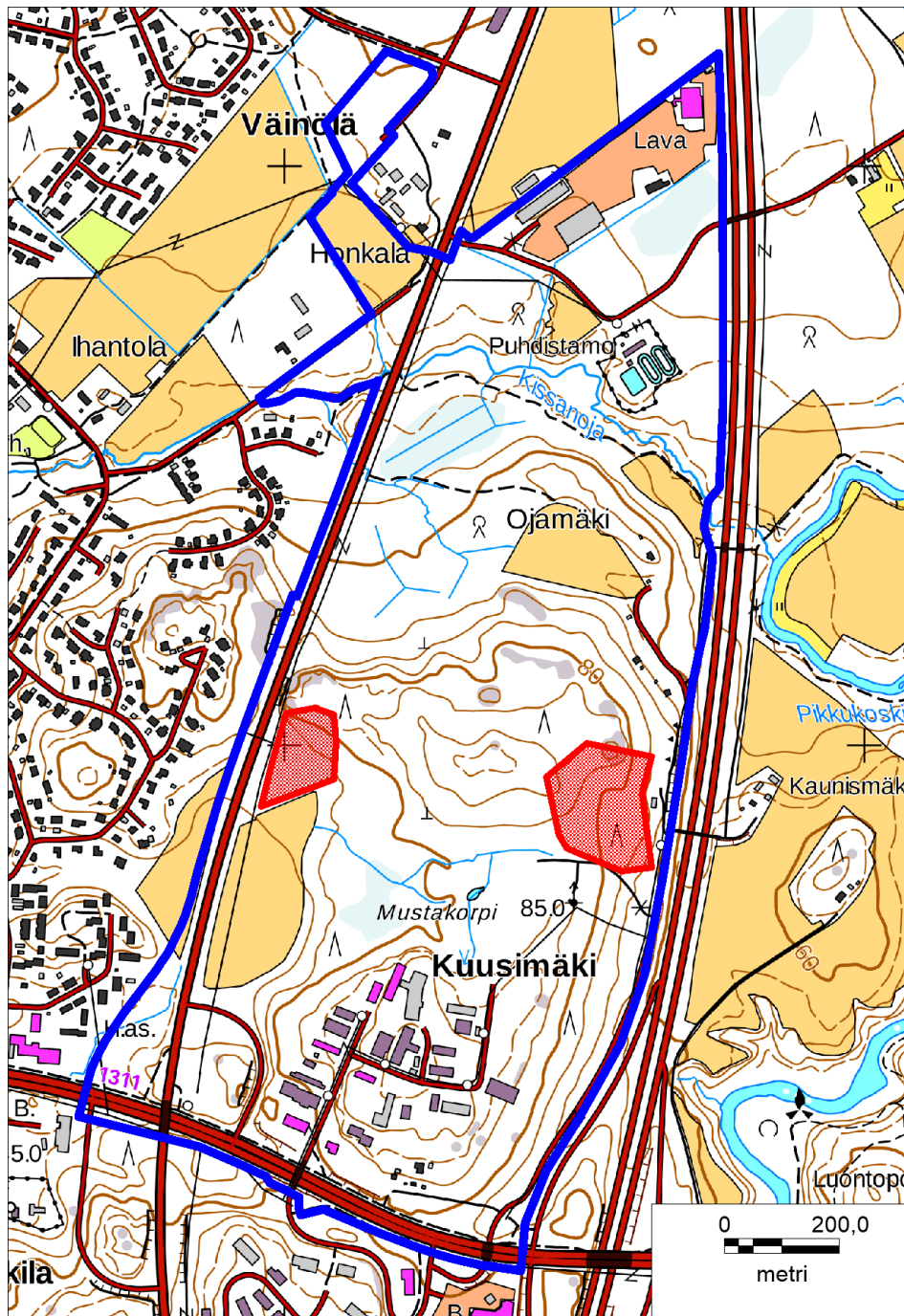
Tulosten perusteella rajattiin kaksi arvokasta lepakkoaluetta (kuva 3). Rajaukset on tehty havaintojen sijoittumisen ja puuston rakenteen tai ilmakuvassa erottuvien elinympäristön rajojen perusteella. Molemmat rajatut alueet katsottiin luokan III alueeksi eli muuksi lepakoiden käyttämäksi alueeksi (ks. SLTY 2012). Perusteena oli lähinnä alueiden (todennäköisesti) hyvin pieni yksilömäärä. Kohteilla tehtiin vain 1–4 lepakohavaintoa jokaisella käyntikerralla ja niistäkin osa saattoi koskea samoja yksilöitä.

Rajatuista arvokkaista lepakkoalueista itäisempi on osa Karlssonin & Hagner-Wahlstenin (2013) rajaamaa luokan III kohdetta. Pääosa heidän rajaamastaan alueesta on sittemmin avohakattu ja ainoastaan tässä selvityksessä rajattu kohteen itäinen-kaakkoinen osa on edelleen metsää ja lepakoiden käyttämää saalistusaluetta.

Muita lepakoiden esiintymispaikkoja (kuva 2) ei rajattu arvokkaiksi lepakkoalueiksi. Näillä paikoilla tavattiin yleensä vain yhtä lajia ja havaintoja tehtiin ainoastaan 1–2 yksilöstä.

Kuva 2. Vuoden 2016 selvityksessä tehdyt lepakkohavainnot Ilvesvuori pohjoinen -alueella. Ympyrä = pohjanlepakko, neliö = viikisiippalaji ja kolmio = siippalaji. Symbolin väri ilmaisee ajankohdan seuraavasti: punainen = kesäkuu, keltainen = heinäkuu ja vihreä = elokuu. Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

Kuva 3. Vuoden 2016 selvityksen tulosten perusteella rajatut luokan III lepakkoalueet (punainen rasteri). Pohjakartta © Maanmittauslaitos.

4 SUOSITUKSET

Luonnonsuojelulaissa ei ole luokan III lepakkoalueita koskevia säännöksiä eikä EUROBATS-sopimuksessa ole niitä koskevia suosituksia. Kuvaan 3 rajatut luokan III lepakkoalueet (muu lepakoiden käyttämä alue) huomioidaan alueen kaavoituksessa mahdollisuuksien mukaan. Ko. alueet tulisi jättää maankäytön muutosalueiden ulkopuolelle esim. virkistysalueiksi, jos se on muun suunnitellun maankäytön kannalta mahdollista ja tarkoituksenmukaista.

5 LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Karlsson, R. & Hagner-Wahlsten, N. 2013: Lepakkoselvitys Nurmijärven Kirkonkylän osayleiskaavan laadintaa varten. – Tmi BatHouse.

Ramboll Finland Oy 2014: Kuusimäen luontoselvitys. – Nurmijärven kunta.

Routasuo, P. 2016: Ilvesvuori pohjoinen -asemakaava. Luontoselvityksen täydennys: liito-orava ja viitasammakko. – Ympäristösuunnittelu Enviro Oy.

Sierla, L., Lammi, E., Mannila, J. & Nironen, M. 2004: Direktiivilajien huomioon ottaminen suunnittelussa. – Suomen ympäristö 742:1–113.

SLTY 2012: Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille.